Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet – Odsek za
medijske studije, Novi Sad

DOI 10.5937/kultura1235189V

UDK 316.774:654.197(497.11)

004.932:316.774(497.11)

originalan naučni rad

KOLIKO O DIGITALIZACIJI TV EMITOVANJA ZNAJU ONI KOJI BI TREBALO DA JE U JAVNOSTI PROMOVIŠU

Sažetak: *U radu se prezentuju rezultati terenskog istraživanja o saznanjima vojvođanskih novinara iz štampe i radija o procesu digitalizacije televizijske produkcije i emitovanja. Prema „Pravilniku o prelasku sa analognog na digitalno emitovanje televizijskog programa i pristupu multipleksu u terestričkoj digitalnoj radiodifuziji” promovisanje procesa u javnosti je važan element njegove uspešnosti. Preduslov za to su osnovna znanja i zainteresovanost novinara, i to ne samo javnih servisa i televizijskih kuća već upravo onih drugih (lokalne i regionalne štampe i radija), za taj proces. Veoma je značajno upravo njihovo javno zagovaranje i priprema građana lokalne zajednice za dan kada će televizijski signal u potpunosti preći na digitalno zemaljsko emitovanje. Inicijalno digitalno emitovanje na teritoriji Srbije počelo je u martu 2012. Medijska kampanja je izostala. Istraživanje je pokazalo da novinari tih medija nisu osnaženi za zadatak koji im predstoji.*

Ključne reči: *istraživanje, novinari, urednici, promovisanje, znanje, digitalizacija*

Uvodna razmatranja¹

„Svako može samo da pritisne dugme, to mu neće promeniti život, ali mu može promeniti sliku“, ovo je izjavio ministar za kulturu, informisanje i informaciono društvo, Predrag Marković, prilikom puštanja u rad prvog signala Inicijalne mreže² za testiranje emitovanja digitalne televizije u Srbiji, u sredu 21. marta na Avalskom tornju.³

Podsetimo da je prema *Strategiji za prelazak sa analognog na digitalno emitovanje radio i televizijskog programa* (2. jula 2009)⁴, 4. april 2012. bio utvrđeni rok za televizijsko digitalno zemaljsko emitovanje. Još početkom 2011. godine raspravljano je o tome da se počne, te godine na jesen, sa pilot emitovanjem u Vojvodini,⁵ kako bi se testirao tehničko-tehnološki čitav sistem. Međutim zbog različitih okolnosti, kao i izbora planiranih za maj 2012, ovaj datum za potpuni prekid analognog i prelazak na digitalno zemaljsko emitovanje pomeren je do daljnjeg, pa je tako izostalo probno emitovanje i realizacija pilot projekta u Vojvodini. Tačnije, 1. marta 2012. u *Službenom glasniku RS* objavljeno je da je Vlada Srbije donela *Odluku o izmenama Strategije za prelazak sa analognog na digitalno emitovanje radio i televizijskog programa u Republici Srbiji*.⁶ Između ostalog, ovim izmenama predviđeno je da se *Akcionni plan*, koji je odštampan uz *Strategiju za prelazak sa analognog na*

1 Rad je nastao kao rezultat istraživanja u okviru projekta *Digitalne medijske tehnologije i društveno-obrazovne promene* (Projekat br. III 47020) koji se realizuje uz finansijsku podršku Ministarstva za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije za period 2011-2014. Unos i obrada podataka doktoranti Karlo Bala i Zoltan Geler.

2 Inicijalna mreža - JP Emisiona tehnika i veze je, u saradnji sa Ministarstvom kulture, informisanja i informacionog društva – Upravom za digitalnu agendu, dogovorilo izgradnju promotivne Inicijalne mreže (zvanični naziv je - Inicijalna mreža za testiranje emitovanja digitalnog TV signala), za emitovanje DVB-T2 signalom, na teritoriji Republike Srbije. Inicijalnu mrežu sačinjava 13 + 2 emisione lokacije, sa kojih će se u periodu do konačnog analognog *switch-off-a* (kompletnog prelaska na digitalno emitovanje) vršiti istovremeno (*simulcast*) emitovanje analognog i digitalnog televizijskog programa. Dve dodatne emisione lokacije (Košutnjak i Stojčino brdo) predviđene su za formiranje SFN mreže na teritoriji grada Beograda. <http://etv.rs/vesti/>

3 <http://www.etv.rs/digitalizacija>

4 *Strategija za prelazak sa analognog na digitalno emitovanje radio i televizijskog programa u Republici Srbiji*, <http://www.digitalnaagenda.gov.rs/vesti/vlada-usvojila-strategiju-digitalizacije/>

5 Valić Nedeljković D., *Digitalizacija u Srbiji počinje od Vojvodine*, *Medijski dijalozi – časopis za istraživanje medija i društva* godina IV broj 9, Podgorica 2011, str. 9.

6 <http://www.etv.rs/images/dokumenta/Odluka-o-izmenama-strategije-za-prelazak-sa-analognog-na-digitalno-emitovanje-radio-i-televizijskog-programa-u-Republici-Srbiji.pdf>

digitalno emitovanje radio i TV programa, zameni novim *Akci-
onim planom*, prema kojem će u prvom kvartalu 2012. početi da
radi Inicijalna mreža za testiranje digitalnog TV signala. Prvi
kvartal je i rok za izradu *Uputstva o načinu i proceduri ispiti-
vanja prijemnih uređaja* i izrada *Minimalnih tehničkih zahteva
prijemnih uređaja za prijem digitalnog zemaljskog televizijskog
signala u Republici Srbiji*. Za naredni kvartal 2012. planira se
izrada finansijskog plana za nabavku i distribuciju STB-ova
za ugrožene građane. Gašenje analognih predajnika i početak
isključivo digitalnog emitovanja predviđeno je za prvi kvartal
2013. godine.

Uporedo sa donošenjem *Odluke o izmeni Strategije* donesen je
i *Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o prelasku sa
analognog na digitalno emitovanje televizijskog programa i
pristupu multipleksu u terestričkoj digitalnoj radiodifuziji*.⁷

U oba navedena teksta, koji predstavljaju najznačajnije doku-
mente koji regulišu oblast digitalizacije zemaljskog emitovanja
televizije u Srbiji, naravno uz *Strategiju razvoja sistema javnog
informisanja u Republici Srbiji do 2016. godine*⁸ i *Strategiju raz-
voja informacionog društva u Republici Srbiji do 2020. godine*⁹,
kao i *Zakon o elektronskim komunikacijama*¹⁰ ne spominje se
javno informisanje građana o celom procesu, niti obrazovanje,
kako onih koji treba da rade u novim uslovima, tako i auditorij-
uma kojem sada stoji na raspolaganju mnogo više audiovizuelnih
usluga nego u analognom režimu.

Podsetimo da se, na primer, u izveštaju Digitalna Britanija¹¹ ja-
sno navodi pet ciljeva ovog procesa: „1) modernizacija i unapre-
đivanje kablovske, bežične i radiodifuzne infrastrukture kako bi
se održala pozicija Britanije kao vodeće digitalne ekonomije; 2)
omogućavanje veoma povoljne klime za investiranje i inovacije
u digitalnim sadržajima, aplikacijama i servisima; 3) osiguranje
najkvalitetnijeg sadržaja javnih servisa, posebno u informativ-
nom programu; 4) unapređenje digitalnih veština na svim nivoima
i 5) obezbeđivanje opšteg pristupa širokopojasnim mrežama za
obezbeđivanje više javnih servisa”.

7 <http://www.etv.rs/images/dokumenta/Pravilnik-o-izmenama-i-dopunama-pravilnika-o-prelasku-sa-analognog-na-digitalno-emitovanje-televizijskog-programa.pdf>

8 *Službeni glasnik Republike Srbije* br. 75/2011, Beograd 2011.

9 *Službeni glasnik Republike Srbije* br. 51/2010, Beograd 2010.

10 *Službeni glasnik Republike Srbije* br. 44/10, Beograd 2010.

11 Digital Britain: Department for Culture, media and Sport (DCMS) and De-
partment for Business Innovation and Skills (BIS), *Digital Britain, final
report*, Crown Copyright, London 2009, str. 9.

Nema sumnje da je svaki od navedenih ciljeva veoma važan, ali za temu ovog teksta izdvajamo treći i četvrti: 3) osiguranje najkvalitetnijeg sadržaja javnih servisa, posebno u informativnom programu, i 4) unapređenje digitalnih vještina na svim nivoima. Da bi se ostvarila ova dva cilja potrebna su predznanja, kako proizvođača programskih sadržaja u digitalnom kontekstu, tako i primalaca.

EU je do sada izdvojila osam miliona evra za nabavku neophodne opreme i oko 2,5 miliona za obuku ljudi u Srbiji koji će raditi na digitalizaciji.¹² Iako je Inicijalna mreža počela sa radom 21. marta 2012, u okviru koje se emituje deset TV programa u standardnoj (SD) rezoluciji i jedan TV program u visokoj (HD) rezoluciji, a za prijem signala neophodan je TV prijemnik sa DVB-T2 tjunerom, ili *set top box* (uređaj koji dekoduje digitalni signal), ili poseban hardversko-softverski dodatak za prijem na PC računaru¹³, za sada obuka nije sprovedena ni u javnim servisima, a kamoli u drugim televizijama. Osim toga, nije još ni počela javna kampanja informisanja građana o digitalizaciji. Prema rečima Radiše Petrovića, zamenika direktora javnog preduzeća Emisiona tehnika i veze Srbije, koji je gostovao u jutarnjem programu televizije Javnog servisa Vojvodine na dan početka rada Inicijalne mreže, građani Srbije uopšte nisu informisani o ovoj važnoj tehničko-tehnološkoj promeni u emitovanju zemaljskog televizijskog programa, koja će vrlo brzo korisnicima omogućiti i drugačije pristupe sadržajima prilagođenim novim uslovima emitovanja. Po njegovim rečima, osim kratkih izveštaja u centralnim informativnim emisijama, koje su zabeležile reči aktuelnog ministra za kulturu, informisanje i informaciono društvo Predraga Markovića, navedene na početku ovog teksta, jedino je RTV reagovala na početak rada Inicijalne mreže opširnijim intervjuom, koji je uključio i savete gledaocima. Sasvim nedovoljno.

Uobičajeno je u svetu da se organizuje široka javna kampanja u svim medijima (štampa, radio i televizija) čak godinu dana pre prelaska sa analognog na digitalno emitovanje. Ako ni zbog čega drugog, a ono da se građani informišu o tome kakve uređaje bi trebalo da nabave i da iskoriste pogodnost, koju su mnoge države, i u našem regionu, obezbedile svojim građanima – besplatan *set-top-box* (uređaj koji dekoduje digitalni signal).

12 Valić Nedeljković D., Digitalizacija u Srbiji počinje od Vojvodine, *Medijski dijalozi – časopis za istraživanje medija i društva* godina IV broj 9, Podgorica 2011, str. 17.

13 <http://www.etv.rs/vesti/90-pocela-je-digitalna-era-televizije>

Do danas se u Srbiji ništa konkretno nije preduzelo još od najave u medijima 05. 02. 2011. da će, prema rečima tadašnje ministarke za telekomunikacije i informaciono društvo Jasne Matić, Vlada Srbije iz budžeta izdvojiti novac za oko 300.000 domaćinstava za nabavku opreme za prijem digitalnog signala, pre svega za seoska domaćinstva u područjima gde nema kablovskih operatera. Pretplatnici KDS sistema ili IPTV-a i nakon digitalizacije će nesmetano moći da prate televizijske programe.¹⁴

Jedino gde se građani mogu informisati o procesu i to kreditabilno jeste internet, pre svega, zatim na sajtu Javnog preduzeća Emisiona tehnika i veze Srbije (<http://www.etv.rs>). To ni izbliza nije dovoljno, iako se iz dana u dan povećava broj onih koji svakodnevno imaju pristup internetu. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, u prvoj polovini 2011. godine 42,2% lica koristilo je internet što znači da je 2. 400. 000 građana Srbije bilo onlajn. Kako se i očekuje, među njima je najviše onih sa visokom stručnom spremom (73,8%), zatim onih sa srednjim obrazovanjem (57,4%), dok je onih sa nižim bilo svega 17,7%. Među studentskom populacijom gotovo svi su na internetu, njih 99,5%. Zaposlenih surfuje nešto više od polovine (61,7%). Nezaposlenih je trećina na internetu (32,7%). Internet je podjednako atraktivan i za muškarce i žene u svim praćenim životnim dobima.¹⁵ Valja imati na umu da su informacije najpotrebnije upravo onima koji nisu korisnici interneta, ili jesu, ali tu ne traže informacije ovog tipa.

Sudeći prema navedenom, institucije u Srbiji se nisu na adekvatan način pripremile za digitalno zemaljsko emitovanje televizijskih sadržaja. Doduše, doneseni su svi potrebni zakoni i strategije, ali nije primenjeno ono što u njima piše. Jedan od zacrtanih a nerealizovanih zadataka je i informisanje i obuka, kako zaposlenih u medijima, tako i auditorijuma. Proizvođačima sadržaja je to važno da bi iskoristili sve nove mogućnosti u kreiranju programskih ciljeva i sadržaja, a auditorijum da bi građani znali šta im stoji dodatno na raspolaganju sa digitalnim zemaljskim emitovanjem televizijskih programa.

Dodatni servisi i mogućnosti digitalne televizije su: EPG (*Electronic Program Guide*) - elektronski vodič kroz programe, VOD (*Video on Demand*) - video na zahtev (ova usluga omogućava gledaocu da mu se prikaže film po izboru i to kada on poželi), *Catch Up TV/Replay TV* - sem filmova, i ostali snimljeni

14 <http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/233691/Digitalizacija-televizije-domacinstvima-pomoc-od-300000-evra>

15 Vukmirović D., Pavlović K. i Šutić V., *Upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija u Republici Srbiji*, Republički zavod za statistiku, Beograd 2011, str. 23-25.

TV sadržaji, kao što su razne emisije, sportski prenosi, vesti, i sav ostali program mogu postati dostupni gledaocu u bilo koje doba, na taj način što će moći da se preuzmu iz arhive; *Interaktivnost* - razvojem svih ovih usluga - VOD, *Catch Up TV/Replay TV* i sličnih, po prvi put od nastanka televizije uspostavlja se interakcija gledaoca sa TV stanicom. Omogućeno je: arhiviranje tonskih i video zapisa – efikasnije skladištenje snimljenih materijala, lakša obrada slike i atraktivnija postprodukcija, olakšano praćenje programa osobama sa oštećenim sluhom, olakšano praćenje programa slabovidim i slepim osobama, višejezičnost, slika sa više detalja, veći broj programa, šira slika, otpornost na smetnje; SFN mreža (*Single Frequency Network*) daje mogućnost korišćenja jednog opsega učestalosti, jednog TV kanala, za distribuciju signala na području čitave države. Na taj način se štede kanali i efikasnije koristi frekvencijski spektar.¹⁶

Cilj

Cilj ovog istraživanja je da se uoči koliko su novinari vojvođanskih medija informisani o pitanjima iz oblasti digitalnih medijskih tehnologija, kako bi se na osnovu rezultata ovog istraživanja mogli kreirati planovi i programi obuke u okviru koncepta „doživotnog učenja“, te bi se mogli pripremiti medijski uposlenici za predstojeće tehničko-tehnološke promene u kreiranju televizijskih sadržaja u digitalnim uslovima prenosa zemaljskog signala. Što je još važnije, da medijske radnike obučimo i uputimo kako bi mogli što kvalitetnije da informišu o tome javnost, i na vreme pripreme auditorijum za promene.

Cilj ovoga rada je da se analizira posebno koliko su novinari štampanih medija i radijskih stanica informisani o digitalizaciji, stoga što su oni važan deo informativnog lanca, posebno na lokalnom nivou. Istovremeno i same novine u velikoj meri imaju onlajn izdanja, pa su tako u suštini one već „digitalizovane“, a radio je za zemaljsko digitalno emitovanje predviđen za 2017. godinu. Poznavanje novih tehnologija koje nam uveliko već donose društveno-obrazovne promene neophodno je novinarima, kako bi ostvarili i obrazovnu, a ne samo informativnu i zabavnu funkciju medija.

Osnovna hipoteza - Novinari štampanih i elektronskih (radija) medija na lokalnom, regionalnom i pokrajinskom nivou u Vojvodini nemaju odgovarajuća saznanja i informacije iz oblasti digitalnih medijskih tehnologija, koje već dovode do društveno-obrazovnih promena.

¹⁶ <http://www.etv.rs>

Korpus - Anketirano je ukupno 239 novinara i urednika svih uzrasta, kao i različite dužine radnog staža u 42 vojvođanska medija čije sedište je u 10 gradova i naseljenih mesta različite veličine. Više od polovine (56%) korpusa čine novinari i urednici štampe (20%) i radija (36%), a ostatak su oni koji rade na televiziji, i u ovu analizu neće biti uključeni.

Analiza

Za sve novinare, bilo u kojem mediju da rade, važno je da imaju stav, zasnovan na informisanosti i znanju, o osnovnim pitanjima iz oblasti digitalizacije.

Prvi blok pitanja u upitniku sadržao je 16 tvrdnji koje je trebalo oceniti od 1 do 5, rangirano kao u školi. Deo pitanja se odnosio uopšteno na digitalizaciju kao takvu i na njih su odgovarali svi ispitanici. Drugi deo se ticao digitalizacije medijske kuće u kojoj anketirani rade, tako da su na njih odgovarali samo novinari radijskih stanica.

Valja istaći da neki mediji imaju i radijsku i televizijsku dozvolu za emitovanje i novinari rade podjednako u oba medija. Tim su njihovi odgovori bili još značajniji, ali ih mi u ovoj prezentaciji rezultata nismo posebno izdvajali.

Veoma visokom ocenom novinari oba medija vrednovali su tvrdnju da će prelazak na digitalno zemaljsko emitovanje unaprediti televiziju uopšte (radijski novinari 4,17 i novinari štampanih medija 3,74). Ovaj isti rezultat dobijen je i u pilot istraživanju u kojem je anketirano 60 novinara i urednika javnog servisa Vojvodine sa istim upitnikom (proleće 2011). „Anketirani su u veoma visokom procentu (72%) odgovorili da će prelazak na digitalno zemaljsko emitovanje unaprediti TV uopšte jer su time pokazali svoju okrenutost ka novim trendovima u medijskoj industriji.”¹⁷

Istovremeno samo malo konkretnija tvrdnja „Prelazak na digitalno zemaljsko emitovanje će unaprediti televizijski sadržaj i program” je ocenjena mnogo lošije (radijski novinari 3,55 i novinari štampanih medija 2,72), za šta nema nikakvog racionalnog razloga. Naime nove tehnologije utiču i na sadržaj, kako je u *Uvodnim razmatranjima* precizirano. Međutim, većina ispitanika ipak u digitalizaciji prepoznaje samo nova tehnološka rešenja koja poboljšavaju prijem signala i omogućuju neke dodatne usluge.

17 Valić Nedeljković D., Journalist of TV RTV on Digitalization, *Knowledge, Education, Media*, Proceedings of Scientific-Research Interdisciplinary Project Digital Media Technologies and Social-Educational changes, Faculty of Management, Novi Sad 2011, str. 168.

Na drugom mestu, po visokim ocenama, nalazi se tvrdnja „Vrlo sam zainteresovan/a za novu tehnologiju” (radijski novinari 3,87 i novinari štampanih medija 3,92) čime su u suštini na implicitan način želeli da ukažu kako oni i lično prate nove trendove i da su kompetentni za rad u uslovima koje nameće digitalizacija. Drugim rečima, novinari i urednici „čuvaju svoj posao”. Sa ovom tvrdnjom u neposrednoj je vezi i naredna: „pokušavam da se informišem o predstojećim promenama i njihovom efektu na moj posao i konkretne radne zadatke” (radijski novinari 3,61 i novinari štampanih medija 3,60) tako da su i rezultati slični.

Kada pojedinac treba sebe da uporedi sa ostalima, „o digitalnom zemaljskom emitovanju sam informisan/a mnogo bolje nego moje kolege”, tada su anketirani bili mnogo realniji u procenjivanju takve, veoma lično koncipirane tvrdnje (radijski novinari 2,89 i novinari štampanih medija 2,76). Naime, ovi podaci ukazuju da su novinari u suštini svesni da o celom procesu digitalizacije malo znaju, posebno oni koji će se ubrzo i sami naći u situaciji da rade u mediju koji prelazi na digitalno zemaljsko emitovanje. Stoga su radijski novinari tvrdnju „bilo bi korisno kad bi stanica napravila edukaciju o digitalnom emitovanju programa” ocenili izuzetno visoko sa 4,58%. To je ujedno i najviša ocena data u celom upitniku.

Istovremeno, ispitanici su jasno istakli da se mediji nisu na adekvatan način pripremili za predstojeće promene. Tvrdnja „stanica nas je informisala o predstojećim promenama” je najlošije ocenjena u celom upitniku (radijski novinari 2,1 i novinari štampanih medija 2,14). To znači da niti je menadžment o tome razgovarao sa novinarima u radijskim stanicama, niti su smatrali da je potrebno o tome razgovarati sa kolegama/koleginicama iz štampanih medija i zajednički se dogovarati o strategiji promovisanja digitalizacije u javnosti. Očito su zanemarili svoj zadatak promovisanja digitalizacije, i to kako lokalni i regionalni mediji, tako i pokrajinski javni servis, koji je po Zakonu o radiodifuziji iz 2002. predviđen da bude liderska kuća u procesu digitalizacije na edukaciji lokalnih emitera i štampe, pa onda posredno i građana.

Tvrdnja „nestrpljivo iščekujem promene” (radijski novinari 3,3 i novinari štampanih medija 3,18) je ocenjena osrednje, što nije sasvim u korelaciji sa suviše visokom ocenom da žele edukaciju, ili suviše niskom da nemaju informacije. Ukoliko promene dođu brzo, a novinari nisu kompetentni, tada ih oni sigurno neće dočekati sa osobitim entuzijazmom.

U *Uvodnim razmatranjima* je istaknuto da je Srbija na vreme donela sve najvažnije dokumente koji omogućuju sprovođenje

digitalnog zemaljskog emitovanja. Svi dokumenti su prošli javnu raspravu i nakon usvajanja su lako dostupni na sajtu <http://www.digitalnaagenda.gov.rs>. Novinari i urednici u štampanim medijima i na radiju su veoma loše ocenili tvrdnje „upoznati smo sa zakonskim promenama koje nosi prelazak na digitalno zemaljsko emitovanje” (2,74 i 2,68), kao i tvrdnju „upoznati smo sa datumima prelaska na digitalno zemaljsko emitovanje” (2,73 i 2,71). Ovaj rezultat navodi na zaključak da se novinari nisu ozbiljnije samoinformisali ni o tako važnim pitanjima koja su definisana u zakonima i strategijama vezanim za proces digitalizacije.

Novinari i urednici radijskih stanica bili su veoma kritični prema mogućnosti medija u kojem rade da se prilagodi novim uslovima, tako da su tvrdnju „tehnički smo opremljeni za prelazak na digitalno zemaljsko emitovanje” ocenili 2,27, a tvrdnju „naša stanica je spremna za prelazak na digitalnu proizvodnju programa” još niže 2,50. Novinari, sudeći prema rezultatima ovog istraživanja, nisu najbolje upućeni u tehničko-tehnološki deo sopstvene medijske kuće jer, na primer, javni servis Vojvodine je izvršio u potpunosti sve tehničke pripreme za prelazak televizije na zemaljsko digitalno emitovanje, o čemu novinari RTV nisu znali gotovo ništa.

Posmatrani iz rodne perspektive, rezultati ukazuju na to da nema izrazitih razlika u ocenjivanju stavova između novinarki i novinara. Novinarke su sklonije pozitivnom posmatranju celog procesa, otvorenije su za usvajanje novih saznanja. Tako su novinarke ocenile tvrdnje „Bilo bi korisno kad bi stanica napravila edukaciju o digitalnom emitovanju programa” sa 4,47 (novinari 4,40); „pokušavam da se informišem o predstojećim promenama (novinarke 3,72 i novinari 3,46); „promene će značiti poboljšanje kvaliteta mog rada” (novinarke 3,52 i novinari 3,26) i „promene će značiti za napredak u mojoj karijeri” (novinarke 3,09 i novinari 2,59).

Grafikon 1: U kojoj meri se slažete sa sledećim tvrdnjama, legenda

A - prelazak na digitalno zemaljsko emitovanje će unaprediti televiziju uopšte; B - prelazak na digitalno zemaljsko emitovanje će unaprediti televizijski sadržaj i program; C - naša stanica je spremna za prelazak na digitalnu proizvodnju programa; D - tehnički smo opremljeni za prelazak na digitalno zemaljsko emitovanje; E - upoznati smo sa zakonskim promenama koje nosi prelazak na digitalno zemaljsko emitovanje; F - upoznati smo sa datumima prelaska na digitalno zemaljsko emitovanje; G - moja redakcija je spremna za prelazak na digitalnu proizvodnju programa; H - prelazak na digitalnu proizvodnju programa će značiti puno dodatnog posla; I - stanica nas je informisala o predstojećim promenama; J - vrlo sam zainteresovan/a za novu tehnologiju; K - pokušavam da se informišem o predstojećim promenama i njihovom efektu na moj posao i konkretne radne zadatke; L - nestrpljivo iščekujem promene; M - promene će značiti napredak za moju karijeru; N - promene će značiti poboljšanje kvaliteta mog rada; O - bilo bi korisno kad bi stanica napravila edukaciju o digitalnom emitovanju programa; P - o digitalnom zemaljskom emitovanju sam informisan/a mnogo bolje nego moje kolege.

Kada se uzme u obzir dužina rada u mediju (do 10 godina i više od 10 godina) razlike su neznatne. Što znači da mladi nisu nužno okrenutiji novim tehnologijama, već je verovatno preovladala svest o tome da je opstanak na poslu usko vezan sa usvajanjem novih standarda.

Drugi blok pitanja je trebalo da ukaže na to koliko novinari i urednici znaju o novim pojmovima iz digitalnog glosara. Odbrani su oni najznačajniji koji su inače definisani i u *Zakonu o elektronskim komunikacijama* (2010)¹⁸, kao i u nacrtu redefinisnog *Zakona o radiodifuziji* iz 2002, koji će, ukoliko prođe javnu raspravu i uđe u skupštinski proceduru pod imenom *Zakon o elektronskim medijima*¹⁹, znatno osavremeniti i olakšati rad u sferi javnog informisanja. Valja istaći da su definicije dostupne i na sajtu Javnog preduzeća Emisiona tehnika i teze - <http://www.etv.rs>, u sekciji „Rečnik pojmova”.

Pitanja su bila zatvorenog tipa, tako da je trebalo da anketirani novinari i urednici odaberu jedan od tri ponuđena odgovora, čime je umnogome olakšano ispunjavanje upitnika. U pilot istraživanju, koje je, kako je navedeno, rađeno samo u RTV, odgovori su bili otvorenog tipa. Na njih nije ni pokušalo da odgovori čak 72%, sa „ne znam” je odgovorilo 11%, isto toliko je odgovorilo pogrešno. Svega 7% je pokušalo da da odgovor koji bi se mogao smatrati barem delimično tačnim.²⁰

18 *Službeni glasnik Republike Srbije* br. 44/10, Beograd 2010.

19 Autorka teksta je članica radne grupe OSCE misija u Srbiji koja se bavila izmenama i dopunama *Zakona o radiodifuziji* iz 2002.

20 Valić Nedeljković D., Journalist of TV RTV on Digitalization, *Knowledge, Education, Media*, Proceedings of Scientific-Research Interdisciplinary Project Digital Media Technologies and Social-Educational changes, Faculty of Management, Novi Sad 2011, str. 169.

Za pitanje *šta je zona raspodele* ponuđeno je: a) oblast u okviru koje se raspoređuju predajničke lokacije; b) oblast u okviru koje se raspoređuju digitalne TV stanice; c) oblast u okviru koje je raspoređen prijem digitalne mreže. Anketirani su se „podelili” na trećine. To znači da je gotovo podjednak broj njih odabrao svaku od ponuđenih opcija. Tačan odgovor je ipak imao nešto više zagovornika a) *oblast u okviru koje se raspoređuju predajničke lokacije*, tačnije najviše glasova (38,4%) anketiranih. Novinari i urednici i štampe i radija su ovaj odgovor zaokružili u podjednako visokom procentu (75% prema 76,1%). Žene su se odlučile uglavnom podjednako za sva tri ponuđena odgovora, s tim da je prevagnuo pogrešan. Među muškim ispitanicima, njih najviše je odgovorilo tačno. Urednici su pokazali više znanja od novinara: njih 40% je odgovorilo tačno, verovatno i stoga što im pozicija koju zauzimaju omogućuje bolji dotok informacija, a istovremeno su i po statusu u redakciji uključeni u proces.

Grafikon 2: zona raspodele (*allotment*) je oblast u okviru koje se raspoređuju predajničke lokacije kako bi se obezbedilo pokrivanje digitalnim zemaljskim (terestričkim) televizijskim signalom unutar te oblasti, u skladu sa Zakonom o potvrđivanju završnih akata Regionalne konferencije o radio-komunikacijama za planiranje digitalne terestrijalne radiodifuzne službe u delovima Regiona 1 i 3, u frekvencijskim opsezima 174-230 MHz i 470-862 MHz (RRC-06) (Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori, br. 4/2010)

Sa definisanjem *Zone pokrivanja* ispitanici su imali više teškoća. Od ponuđenih: a) podoblasti zona raspodele, b) oblast koja je pokrivena digitalnom mrežom; c) jedna ili više zona raspodele. Za tačan odgovor pod (c) odlučilo se svega 16,4% novinara i urednika štampe i radija. U rodnom kontekstu tačno je odgovorilo više žena (20%) nego muškaraca (12%); više urednika (23%) nego novinara (15%). Kako su ponuđeni odgovori za ovaj termin bili slični, tako oni koji su odgovarali nasumično, bez stvarnog znanja, nisu mogli lako, samo na osnovu logike, da naprave selekciju. Ovo pitanje je u suštini pokazalo koliko su

neinformisani novinari i urednici o pitanjima digitalizacije, jer je „zona pokrivanja” veoma važan pojam za svakog građanina. To se i pokazalo od 21. marta 2012. kada je najviše pitanja građana na sajtu <http://www.etv.rs> bilo vezano za „zonu pokrivanja”.

Grafikon 3: zona pokrivanja je pojedinačna servisna zona ili zbir pojedinačnih servisnih zona svakog analognog, odnosno digitalnog radio-predajnika u slučaju mreže radio-predajnika, unutar koje se obezbeđuje pokrivanje analognim, odnosno digitalnim zemaljskim (terestričkim) signalom pojedinačne audio-vizuelne medijske usluge, odnosno medijske usluge radija, i koja u slučaju digitalnog televizijskog emitovanja obuhvata jednu ili više zona raspodele.

Operator mreže je pojam za koji je ponuđeno: a) lice koje gradi, poseduje ili koristi javnu mrežu elektronskih komunikacija za pružanje medijskih usluga; b) republičke i pokrajinske ustanove javnog servisa; c) javna glasila čiji je programski sadržaj dostupan javnosti putem elektronskih komunikacija. Većina ispitanika (57,4%) je odabrala ispravan odgovor pod (a). Anketirani novinari i urednici su tačno odgovorili u 70% slučajeva, dok su njihove kolegice bile mnogo slabije. Samo njih 40% je tačno odgovorilo. Urednici i novinari su u ovom slučaju podjednako bili uspešni (urednici 58%, novinari 57%).

Grafikon 4

Grafikon 4: operator javne mreže elektronskih komunikacija za pružanje medijskih usluga (operator) je fizičko ili pravno lice koje mora biti organizovano kao poseban subjekt u odnosu na pružaoca medijske usluge, a koje gradi, poseduje ili koristi javnu mrežu elektronskih komunikacija za pružanje medijskih usluga (kablovski operator, operator satelitske stanice, operator mreže za zemaljsko digitalno emitovanje i multipleksa i dr);

Uslovni pristup jeste tehnička mera, ali po svojoj suštini je programska. To znači da se uređivačkom politikom u odnosu na određene društvene grupe (na primer decu, adolescente...) utvrđuje šta je sadržaj koji će moći da se preuzme samo pod određenim uslovima, kao i kreiranje konkretnih kriterijuma za to.

Ponudeni odgovori su: a) tehnička mera kojom se onemogućava korišćenje drugih internet provajdera za primanje TV programa; b) tehnička mera kojom se onemogućava primanje sadržaja svih digitalnih medija; c) tehnička mera kojom se omogućava korišćenje zaštićene usluge. Više od polovine anketiranih (53,3%) je odabralo tačan odgovor. I urednice i novinarki i njihove kolege su gotovo identično odgovorili tačno na ovo pitanje, kao i urednice i urednici, odnosno novinari i novinarki. Većih razlika je bilo kod netačno zaokruženih odgovora i u rodnom i u kontekstu pozicije u redakciji.

Grafikon 5: uslovni pristup je tehnička mera ili rešenje kojim se omogućuje korišćenje zaštićene usluge uz uslov plaćanja naknade ili drugi oblik prethodnog pojedinačnog odobrenja;

Zaključak

Rezultati istraživanja pokazali su da je osnovna hipoteza u velikoj meri potvrđena, jer novinari štampanih i elektronskih (radio) medija na lokalnom, regionalnom i pokrajinskom nivou u Vojvodini imaju delimična, ali nemaju odgovarajuća, saznanja i informacije iz oblasti digitalnih medijskih tehnologija, koje već dovode do društveno-obrazovnih promena.

Nesenzibilisani i sami na značaj teme, novinari ni svom auditorijumu ne posreduju informacije iz te oblasti koje bi mogle da mu pomognu da bolje primaju, odnosno iskoriste sve prednosti digitalnog zemaljskog emitovanja, najpre televizijskog programa, a za nekoliko godina i radijskog.

Rezultati ovog, u odnosu na pilot istraživanje koje je poslužilo kao njegov test, povoljniji su. Novinari su pokazali da imaju predstavu o tome šta su osnovni pojmovi iz digitalnog glosara. Zatim da podržavaju digitalizaciju i u načelu, ali i kao pojedinci, odnosno da su spremni za dodatno obrazovanje kako bi proces bio uspešniji, a oni, istovremeno, može se samo pretpostaviti, i u novim uslovima sačuvali svoja radna mesta.

Otvoreno je pitanje zašto onda nema u štampanim i elektronskim medijima više rubrika o digitalizaciji kako informativnog, tako i obrazovnog tipa. Šta auditorijum očekuje može se lako ustanoviti i površnim pregledom pitanja koja korisnici interneta postavljaju intenzivno od 21. marta 2012. (start Inicijalne mreže) na primer na sajtu Javnog preduzeća Emisiona tehnika i veze (<http://www.etv.rs>). Građane interesuje između ostalog: „ko će biti nosilac digitalizacije u Srbiji, odnosno da li će lokalni mediji postavljati sami svoje predajnike; gde piše da su komercijalni nacionalni emiteri dužni da uđu u JPETV multipleks i da plaćaju visoke cene za usluge? Država je dužna da raspiše tender za drugi multipleks i da najboljem ponuđaču omogući emitovanje, zašto to još nije urađeno? Šta znače boje na mapama pokrivenosti, npr. za mapu Avala, šta znači pink boja, a šta zelena boja? Nema jeftinih televizora sa DVB-T2 prijemnicima, kao ni *set top box* prijemnika. Šta će biti sa starim DVB-T prijemnicima koji se nalaze u novo kupljenim LCD televizorima u navigacionim uređajima u kolima, laptop i računarskoj tehnici? Sve to postaje tehnički otpad”²¹. Sve rečeno, i naravno sva ostala pitanja, koja korisnici interneta postavljaju na raznim forumima, kao i na zvaničnim sajtovima za digitalizaciju najznačajnijih društvenih aktera, valjalo bi da budu ideja vodilja novinarima u informativnoj kampanji, koja je još davno trebalo da počne u svim medijima bez obzira na tip (štampa, radio, televizija), pokrivenost (nacionalni, regionalni, lokalni) i vlasništvo (komercijalni, javni servis, medij civilnog sektora).

Digitalizacija je značajnija promena perspektive na celokupan medijski sistem, nego što je to, na primer, bila pojava tranzistora. Građani imaju pravo da o svakom elementu ovog procesa budu potpuno obavešteni. Čini se da to u Srbiji još nije sasvim jasno čak ni onima koji bi trebalo, na najosnovnijem nivou, da se bave promotivnom kampanjom digitalizacije - novinarima.

21 <http://www.etv.rs>.

LITERATURA:

Digital Britain: Department for Culture, media and Sport (DCMS) and Department for Business Innovation and Skills (BIS), *Digital Britain, final report*, Crown Copyright, London 2009.

Odluka o izmenama Strategije za prelazak sa analognog na digitalno emitovanje radio i televizijskog programa u Republici Srbiji, 22.04.2012, <http://www.etv.rs/images/dokumenta/Odluka-o-izmenama-strategije-za-prelazak-sa-analognog-na-digitalno-emitovanje-radio-i-televizijskog-programa-u-Republici-Srbiji.pdf>

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o prelasku sa analognog na digitalno emitovanje televizijskog programa i pristupu multipleksu u terestričkoj digitalnoj radiodifuziji, 22.04.2012, <http://www.etv.rs/images/dokumenta/Pravilnik-o-izmenama-i-dopunama-pravilnika-o-prelasku-sa-analognog-na-digitalno-emitovanje-televizijskog-programa.pdf>

Počela je digitalna era televizije, 21. mart 2012, <http://www.etv.rs/vesti/90-pocela-je-digitalna-era-televizije>

Pravilnik o prelasku sa analognog na digitalno emitovanje televizijskog programa i pristupu multipleksu u terestričkoj digitalnoj radiodifuziji, *Službeni glasnik Republike Srbije* br. 12/11, Beograd 2011.

Strategija za prelazak sa analognog na digitalno emitovanje radio i televizijskog programa u Republici Srbiji, 2. jul 2009, <http://www.digitalnaagenda.gov.rs/vesti/vlada-usvojila-strategiju-digitalizacije/>

Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji do 2016. godine, *Službeni Glasnik RS*, broj 75/2011, 2011.

Strategija razvoja informacionog društva u Republici Srbiji do 2020. godine, *Službeni glasnik Republike Srbije* br. 51/2010, Beograd 2010.

Stamenković S., Preterana digitalizacija, *Politika*, 18. april 2012, <http://www.politika.rs/rubrike/spektar/Digitalni-svet/Preterana-digitalizacija.lt.html>

Valić Nedeljković D., Digitalizacija u Srbiji počinje od Vojvodine, *Medijski dijalozi – časopis za istraživanje medija i društva* godina IV broj 9, Podgorica 2011, str. 9-21.

Valić Nedeljković D., Journalist of TV RTV on Digitalization, *Knowledge, Education, Media*, Proceedings of Scientific-Research Interdisciplinary Project Digital Media Technologies and Social-Educational changes, Faculty of Managment, Novi Sad 2011, str. 163-172.

Vukmirović D., Pavlović K. i Šutić V., *Upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija u Republici Srbiji*, Republički zavod za statistiku, Beograd 2011, str. 23-25.

Zakon o elektronskim komunikacijama, *Službeni glasnik Republike Srbije* br. 44/10, Beograd 2010.

Dubravka Valić Nedeljković and Karlo Bala
University of Novi Sad, Faculty of Philosophy – Department of Media Studies,
Novi Sad

HOW MUCH KNOWLEDGE ABOUT DIGITALIZATION
OF TV BROADCASTING HAVE THOSE WHO SHOULD
PROMOTE IT TO THE PUBLIC

Abstract

This paper presents the results of a field research about the level of knowledge and familiarity of journalists of Vojvodina's newspapers and radio stations regarding the digitalization of TV production and broadcasting. According to the "Regulations on the transition from analogue to digital broadcasting of television programs and access to the multiplex in terrestrial digital broadcasting" (2011) the promotion of this process in public is an important element for its success. A key aspect of this is that not only reporters from state controlled television stations should have basic knowledge of, and interest in, this topic, but that other journalists (from local and regional newspapers and radio stations) do as well. Their public advocacy and preparation of citizens in local communities for the day when the television signal will fully switch to digital terrestrial broadcasting is very important. Initial digital broadcasting in Serbia began in March, 2012. The study shows that journalists of those media outlets are not empowered to take on the task set ahead of them.

Key words: *research, journalists, editors, promotion, knowledge, digitalization*